

СТАНОВИЩЕ

за конкурс за заемане на академичната длъжност “професор“
по професионално направление 2.2. История и археология
(Нова балканска история – Централна Европа и Балканите, XVII – XIX в.),
обявен от Софийски университет „Св. Климент Охридски“
(ДВ, бр. 103, 27 декември 2016 г.)
от доц. д-р Румяна Илиева Прешленова

В конкурса участва единственият кандидат **Иван Христов Първев**.

Иван Христов Първев е завършил специалността История в Историческия факултет на Софийски университет „Св. Климент Охридски“ през 1986 г. със специализация по История на Византия и балканските народи и втора специалност Немски език. Получава докторска степен по история през 1993 г. и научна степен „доктор на науките“ по професионално направление 2.2. История и археология (Нова и съвременна балканска история) през 2011 г. През 2001 г. получава научното звание „доцент“ по Нова и най-нова обща история (История на Югоизточна Европа XVI-XVIII в.) в Историческия факултет на Софийски университет „Св. Климент Охридски“, където преподава от м. ноеври 1986 г. досега.

В продължение на седем години (2007-2014) Иван Първев е ръководител на Катедра „История на Византия и балканските народи“, бил е председател на Българското дружество за проучване на XVIII век (2009-2013), а от 2012 г. е ръководител на „Регионална програма“ към Университетския комплекс по хуманитаристика „Алма Матер“ към Софийски университет „Св. Климент Охридски“. Участвал е в управителните съвети на още два проекта – „Диалог Европа“ (2009-2012) и „Collegium Historicum“ (2009-2013), както и в проектите Изграждане и поддържане на портал на специалността „Минало и съвремие на Югоизточна Европа“ (2008-2010) и Създаване и поддържане на Изследователски семинар XVIII век, историческа секция (2010-2012).

Цялостната научна продукция на Иван Първев е представена на първо място от пет монографични изследвания, три от които са публикувани в България, едно в САЩ и едно в Германия, както и от един превод. На второ място е съставителската му дейност, която включва четири сборника, три от които са публикувани в Германия и един в България. Той е автор на 17 статии и студии в периодични издания и на 38 статии и студии в сборници.

Публикациите на Иван Първев след получаването на научното звание „доцент“ и на научната степен „доктор на историческите науки“ включват едно монографично изследване, съставителство на четири сборника, 24 статии и студии, две рецензии на монографии и научна редакция на три книги.

Научното израстване на Иван Първев е представено по безспорен начин в монографията му „Балканите и Източният въпрос, 1688-1878 г.“, София, УИ „Св. Климент Охридски“, 2017. Изследването предлага задълбочен анализ на периода от почти две столетия, въз основа на който темата е преосмислена на теоретично ниво в няколко аспекта. На първо място Иван Първев проследява развитието на Източния въпрос като феномен на европейско-османските отношения, който описва взаимовръзката между политическата деосманизация на Балканите и „равновесието на силите“ в Европа. Авторът предлага нова начална дата на Източния въпрос – 1688 г., завземането на Белград от армията на Хабсбургите и намесата на Франция във войната като *квазисъюзник* на Високата порта за „възстановяване равновесието на силите“ в Европа вместо традиционно приеманата досега в историографията дата 1774 г. – сключването на договора от Кючук Кайнарджа между Русия и Османската империя. Така той включва допълнително почти един век в историята на Източния въпрос. В продължение на тази линия авторът прави нова периодизация, като очертава три етапа в развитието на Източния въпрос: австрийски (1688-1744), руски (1774-1856) и европейски (1856-1923). По отношение на Балканите за горна граница на изследването уместно е избран Берлинският конгрес от 1878 г.

Теоретичен принос на Иван Първев е и предложената схема за анализ на начините, по които се решават произтичащите от Източния въпрос проблеми. В нея той включва военно балансиране; дипломатическо балансиране от консервативен, симетричен и асиметричен тип; типология на европейско-османските войни като отбранителни, завоевателни, консесусни и балансиращи; типология на „косвената власт“ на Балканите, градирана като „косвено влияние“, „косвено надмощие“ и „косвено господство“. Обобщаващата характеристика на трите етапа в развитието на Източния въпрос в Югоизточна Европа с доминиращите типове войни и форми на „косвена власт“, както и оценката за значението на антиосманските освободителни борби на балканските нации в него оформят рамката на анализа. Без преувеличение може да се твърди, че монографията има приносен характер в международен план.

Това монографично изследване надгражда голяма част от по-ранните научни дирения на Иван Първев по отделни проблеми, отнасящи се пряко или косвено до мястото на Югоизточна Европа и на България в международните отношения. Той се интересува от теоретичното осмисляне на модели на дипломация, от вземането на политически и военни решения, засягащи региона, но и от историческите личности, които стоят зад тях. Представата за Балканите и за Османската империя в Европа, идеите за европейската и османската държавност след завладяването на полуострова от османците очертават друг важен тематичен кръг в публикациите му. Особено значими са неговите съпоставителни изследвания на европейски държави и идеи, от една страна, и Русия и османските реалности, от друга. Сравненията между завладяването на Константинопол (1453 г.) и втората обсада на Виена (1683 г.), моделите на влияние на Хабсбургската монархия и Русия на Балканите, „Европа“ и „Не-Европа“ са само част от тематичните кръгове от почти шест века история, които Иван Първев разглежда в публикациите си. Изследванията му върху взаимоотношенията в триъгълника Централна Европа - Югоизточна Европа - Русия създават цялостна представа за

проблема. България също заема подобаващо място в публикациите му било в контекста на имагологията, било като проблем в балканската политика на Хабсбургите, на Прусия и Бисмарк, респективно Германия. Критичният анализ на преподаванията по балканска история в СУ „Св. Климент Охридски“ през 1989-2010 г. и приложението на информационните технологии в българската историческа наука в зората на XXI век предлагат поглед отвътре към перспективите за преодоляване на очевидното изоставане на българската историческа общност в използването на информационните технологии.

Приносите на Иван Първев са очевидни и от предоставената справка за цитиранията и индексирането на публикациите му, голяма част които са на немски и английски език.

Заключение: Научната степен, заеманата академична длъжност, преподавателската дейност, трудовият стаж и качеството на научните публикации на доц. дин Иван Христов Първев напълно отговарят на изискванията на чл. 29 от Закона за развитието на академичния състав в Република България за заемане на академичната длъжност „професор“. Академичната му ангажираност за развитието на университетското образование, международните му изяви и доказаният му професионализъм на европейско ниво го представят като солиден преподавател и учен. Всичко това ми дава основание убедено да предложа на почитаемото научно жури да препоръча на Факултетния съвет на Историческия факултет на Софийски университет „Св. Климент Охридски“ да избере доц. дин Иван Христов Първев за професор по професионално направление 2.2. История и археология.

София, 11 април 2017 г.

доц. д-р Румяна Илиева Прешленова